

Список літератури: 1. Кузнєцова А. Я. Аналіз критеріїв економічної доцільності банківського кредитування інноваційних проєктів та розрахунок ефективності // Вісник УАБС. – 2005. – №1 (18). – С. 65-72. 2. Васильєва Т. А. Банківське фінансування інноваційної діяльності : монографія. – Суми : Ділові перспективи. – 2006. – 60 с. 3. Васильєва Т. А. Банковское инвестирование на рынке инноваций : монография. – Сумы : Изд-во СумГУ, 2007. – 513 с. 4. Канал новин 24: офіційне повідомлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://video.i.ua/user/3267152/40371/192585> 5. Національний банк України /Офіційний сайт/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua> 6. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету, 2001. – 608 с.

Bibliography (transliterated): 1. Kuznecova A. Ja., *Analiz kriteriiv ekonomichnoi docil'nosti bankivskogo kredituvannja innovacijnih proektiv that rozrahunok efektivnosti* Visnyk UABC. - 2005. - №1 (18). - 65-72. Print. 2. Vasil'eva T. A. "*Bankivske finansuvannja innovacijnoi dijal'nosti: monografiya*". - Sumi: Dilovi term. - 2006 – 60. Print. 3. Vasil'eva T. A. "*Investment banking market innovation: monograph*". - Sumi: Izd-vo SumGU, 2007 - 513 . Print. 4. Kanal novin 24: oficijne povidomlennja. - Web. 20 September 2014. Mode of access: < <http://video.i.ua/user/326715240371192585> > 5. Natsionalny Bank of Ukraine Oficijnij sajt - Web. 2 September Mode of access: < <http://www.bank.gov.ua> > 6. Krupka M. I., *Finansovo-kreditnij mehanizm innovacijnogo rozvitiuku ekonomiki Ukraïni*. - Lviv: Lviv: Vidavnicij centr Lvivs'kogo nacional'nogo universitetu, 2001 - 608 . Print.

Надійшла (received) 11.11.2014

УДК 658.14

Л. В. ВИСОЧІНА, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, Харків

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто особливості та механізм здійснення управління грошовими активами й платоспроможністю підприємства, виявлено основні його напрями, принципи та функції; а також розглянуто механізм визначення оптимального розміру залишку грошових активів підприємства. Запропоновано теоретичні положення щодо оптимізації системи управління грошовими потоками як одного з елементів в оцінці фінансового стану підприємства.

Ключові слова: грошові активи, платоспроможність, цінні папери, оптимальний розмір, управління

Вступ. Поступовий перехід до нових форм господарювання зумовив гостру потребу розроблення адаптованих до сучасної практики механізмів управління їх фінансово-господарською діяльністю, серед яких особливої уваги заслуговує організація управління грошовими активами та платоспроможністю. Адже функціонування господарських суб'єктів – це складний динамічний процес, що характеризується безперервним рухом

© . В. Височіна, 2014

грошових активів, які використовуються для підтримання нормальної діяльності підприємств та реалізації їх ключових цілей. Разом з цим ефективне управління платоспроможністю підприємств є запорукою їх сталого фінансового стану.

Різні аспекти аналізу та управління грошовими активами та платоспроможністю, а також проблеми, що стосуються цих питань, у своїх працях досліджувало багато науковців, зокрема, Філіна Г.І., Литвинчук Т. В., Семенов Г. А., Бугай В. З, Височан О. С., Головка В. І., Мисака Г. В., Крамаренко Г. О., Чорна О. Є., Базілінська О. Я., Білик М. Д., Кривдюк А. В., Яцишина С. Є. та ін.

Та не дивлячись на наявність великої кількості публікацій, питання щодо створення цілісної та ефективної системи управління платоспроможністю і грошовими активами залишається відкритим, оскільки різні автори роблять акцент на окремих аспектах даного явища, не пропонуючи єдиної взаємопов'язаної системи керування. Разом з цим не вирішено ще багато питань, пов'язаних з можливістю та необхідністю вдосконалення діяльності з управління грошовими активами та платоспроможністю.

Постановка завдання. Визначення сутності управління грошовими активами та платоспроможністю підприємства, а також виявлення факторів, що впливають на їх ефективне управління.

Методологія. При проведенні дослідження були використані методи збору та узагальнення інформації, метод групування, таблично-графічні методи, методи спостереження та порівняння, методи аналізу та планування.

Результати дослідження. За сучасних умов економічної діяльності важливим є ефективне управління грошовими активами підприємства, оскільки воно безпосередньо впливає на рівень ефективності саме діяльності суб'єкта господарювання, оскільки забезпечує безперервність та скорочення фінансового і операційного циклів, поточну й абсолютну ліквідність, знижує ризик неплатоспроможності тощо. Тому доцільно визначити сутність системи управління грошовими активами підприємства.

Оскільки об'єктом управління є саме грошові активи, варто зазначити, що вони собою представляють. Грошові активи підприємства належать до фондів обігу у складі обігових активів і у фінансовій звітності обліковуються як кошти та їх еквіваленти. До їх складу належить суми грошей на банківських рахунках, у касі, на стадії проходження платежів (кошти у дорозі), у формі грошових документів, у формі виставлених акредитивів.

Розглядаючи сутність управління грошовими активами, треба зазначити, що воно являє собою систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства і організацією їх обігу. За змістом це діяльність з управління грошовим потоком підприємства, тобто управління припливом коштів від всіх видів діяльності (позитивні елементи

грошового потоку) та впливом коштів в результаті оплати витрат на здійснення діяльності (від'ємні елементи грошового потоку).

Управління грошовими активами являє собою складний неперервний процес, що гнучко реагує на дію ринкових факторів і проводить ефективні зміни в організації грошового обороту підприємства.

Головною метою управління грошовим потоком підприємства є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходжень і витрат коштів і їхньої синхронізації в часі. Важливим в управлінні грошовими коштами є оптимізація сукупного розміру їх залишків для забезпечення постійної платоспроможності та ефективного використання у процесі зберігання.

Управління грошовими потоками здійснюється відповідно до поставлених цілей, обґрунтування яких є початковим етапом формування системи управління грошовими потоками, у яку закладаються загальні і специфічні цілі (табл.).

Таблиця - Загальні та специфічні цілі діяльності з управління грошовими потоками

Цілі системи управління грошовими потоками	
1	Повнота та своєчасність покриття потреби підприємства в капіталі для фінансування операційної, інвестиційної та фінансування діяльності
2	Підтримання прийнятого рівня платоспроможності й ліквідності
3	Оптимізація інвестиційних грошових потоків із урахуванням того, що вихідний інвестиційний потік зменшує вартість підприємства, а його генерування зорієнтоване на компенсуюче збільшення вхідних та/або зменшення вихідних грошових потоків підприємства в наступних періодах
4	Узгодження політики управління грошовими потоками з потребами операційної діяльності підприємства, зокрема в частині управління робочим капіталом та прибутком
5	Організація фінансових грошових потоків із метою оптимізації структури капіталу та зменшення середньозваженої вартості капіталу
6	Забезпечення ефективності використання грошових коштів в розпорядженні підприємства як обмеженого ресурсу
7	Підтримання балансу між формуванням резерву ліквідності та альтернативними можливостями використання грошових ресурсів
8	Скорочення витрат підприємства по організації управління грошовими коштами.

Увага до управління грошовими потоками пояснюється тим, що в ринкових умовах господарювання потенційний власник повинен дати

відповідь на такі основні питання, як: 1) якими повинні бути величина та оптимальний склад активів підприємства; 2) якою повинна бути їх оптимальна структура; 3) як організувати поточне та перспективне управління фінансовою діяльністю, щоб забезпечити платоспроможність та фінансову стійкість підприємства

Управління коштами на рахунках виходить із наступних принципів:

1) підприємство повинно мати мінімальний розмір вільних коштів на рахунках, який, з одного боку, забезпечує ліквідність підприємства, а з іншого, - не зменшує можливостей отримання прибутку від інвестування в різні активи;

2) при співробітництві з банком треба вибрати найкращі для підприємства і умови надання кредиту і найнижчі банківські комісійні за обслуговування рахунків;

3) вибір оптимальних для виробничої угоди засобів платежу за контрактами і джерелами короткострокового фінансування;

4) оптимізація вибору інструментів інвестування у цінні папери на грошовому ринку за критеріями прибутковості та рівнем ризику.

Взагалі фінансова діяльність з управління активами у грошовій формі складається з наступних елементів:

1) визначення необхідного розміру грошових активів у складі обігового капіталу;

2) створення та підтримування на обґрунтованому рівні резервного грошового фонду для непередбачених витрат та на випадок переривання грошового потоку;

3) прискорення надходження у повному обсязі коштів від реалізації продукції за всіма формами продажів, включаючи погашення дебіторської заборгованості;

4) планування термінів платежів відповідно до очікуваного терміном отримання коштів для виключення необґрунтованого звертання до позикових джерел фінансування;

5) отримання додаткового прибутку від короткострокового інвестування на фінансовому ринку тимчасово вільних коштів у високоліквідні цінні папери та строкові депозити;

6) аналіз ефективності використання та контроль за витратами за всіма видами діяльності в межах затверджених кошторисів витрат;

Ефективне управління грошовими потоками також передбачає визначення базових положень щодо організації управління ними:

1) грошові потоки не можуть виникати в результаті пасивної економічної поведінки підприємства;

2) грошові потоки є невід'ємною складовою фінансового та операційного циклів, що вимагає узгодження фінансових рішень між усіма напрямками управління фінансами підприємства;

3) управління грошовими потоками потребує відповідного інформаційного наповнення системи прийняття управлінських рішень;

4) управління грошовими потоками передбачає однозначність трактування прийнятих фінансових рішень, чіткість доведення їх до виконавців та забезпечення адекватного зворотного зв'язку – моніторингу, перегляду та корегування фінансових рішень.

При цьому управління грошовими потоками розглядається як послідовний процес постановки завдань та їх виконання, як цілісна система, яка включає реалізацію таких етапів:

1) планування та прогнозування грошових потоків і складання відповідних внутрішніх фінансових документів;

2) дотримання бюджету грошових потоків, що є невід'ємною складовою системи бюджетів на підприємстві, як процес його безпосереднього дотримання при організації операційної, інвестиційної, фінансової діяльності;

3) контролінг виконання бюджету грошових потоків та планових показників звіту про рух грошових коштів;

4) корегування планових величин відповідно до зміни зовнішніх і внутрішніх умов реалізації бюджету грошових потоків .

Також, сучасні економічні умови господарювання вимагають від керівництва підприємств нових підходів до управління платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища, можливості її негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності і необхідності розробки відповідних захисних заходів. При цьому потрібно застосовувати системний підхід та в комплексі формувати цілісну політику управління платоспроможністю як невід'ємну складову управління діяльністю підприємства, пов'язану з іншими його елементами.

Управління платоспроможністю являє собою певну систему, яка охоплює практично всі елементи фінансового управління. Воно полягає в аналізі та управлінні рухом грошових потоків, тобто передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, їх витрачання та перерозподіл.

Під управлінням платоспроможністю розуміють цілеспрямовану діяльність керівництва підприємства із забезпечення його платоспроможності, оптимізації боргового навантаження та підвищення ефективності використання коштів, що надійшли до підприємства в результаті виникнення боргових зобов'язань [1]. У даному випадку мова йде про розширення економічного трактування поняття платоспроможності, оскільки якщо говорити про платоспроможність виключно як здатність підприємства погашати свої боргові зобов'язання, то буде упущений взаємозв'язок платоспроможності та найважливіших сфер діяльності підприємства. Тому варто також враховувати вплив заходів із забезпечення платоспроможності на фінансову та господарську діяльність підприємства.

Таким чином, можна сформулювати поняття платоспроможності підприємства як здатність погасити зобов'язання без шкоди для його основної

діяльності. При цьому автоматично буде матися на увазі як наявність у власності підприємства достатнього обсягу грошових активів для виконання всіх зобов'язань, так і здатність погасити наявні зобов'язання вчасно.

Таким чином, метою управління платоспроможністю є повне задоволення в установлені строки потреб кредиторів та забезпечення реалізації стратегічних напрямів діяльності [1]. Можна також виокремити основні напрями управління платоспроможністю підприємств (рис.).

Система управління грошовими потоками підприємства — це сукупність цілей, задач, функцій, методів та інструментів управління, які дозволяють вирішувати проблемні питання у процесі формування позитивних і негативних грошових потоків на різних рівнях управління фінансово-господарської діяльності підприємства під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Ефективність управління досягається за умов отримання на виході системи управління оптимальних значень керованих елементів грошових потоків.

Рис. - Основні напрями управління платоспроможністю підприємства

Таким чином, успішне вирішення задач, зазначених в основних напрямках діяльності з управління платоспроможністю, у кінцевому результаті сприятливо вплине на рівень платоспроможності як безпосередньо, так і через покращення інших аспектів господарської діяльності підприємства.

Крім того, можна виділити третій напрям, в рамках якого увага приділяється в більшій мірі не управлінню платоспроможністю, а систематичному моніторингу рівня платоспроможності. Моніторинг має бути спрямований на забезпечення своєчасної реакції на загрози, що виникають, та на оптимальне використання можливостей підприємства з управління платоспроможністю.

Виходячи з вищезазначеного, варто виділити цілі управління платоспроможністю:

1) рівномірний розподіл боргових зобов'язань у часі. Найбільш розповсюджений «хвилеподібний» розподіл боргових зобов'язань у часі, коли періоди більшого або меншого боргового навантаження змінюють один одного. Проте грошові надходження на більшості підприємств розподілені рівномірно. Тому підприємству доцільно прагнути до синхронізації вхідних та вихідних грошових потоків, а також до рівномірного та прогнозованого розподілу виконання боргових зобов'язань у часі;

2) підтримка достатнього рівня ліквідності для обслуговування боргових зобов'язань. Тут основна ідея зводиться до забезпечення балансу між довгостроковими вкладеннями та поточною ліквідністю. Якщо значна частка довгострокових вкладень не дає систематичної віддачі, то такий дисбаланс може привести до того, що не дивлячись на позитивні значення показників забезпеченості власними коштами, у визначені періоди часу підприємство стає нездатним обслуговувати свої поточні зобов'язання. Для успішного вирішення цього завдання підприємство повинно проводити моніторинг боргових зобов'язань з урахуванням їх розподілу у часі, узгоджувати вхідні та вихідні фінансові потоки, враховувати ризики та формувати резерви;

3) забезпечення своєчасного виконання боргових зобов'язань. Адже несвоечасне виконання або взагалі невиконання зобов'язань веде до штрафних санкцій, судових штрафів та відчуженню майна;

4) підтримка безпечного співвідношення власних та позикових коштів. Підприємства мають допускати збільшення співвідношення позикових та власних коштів лише в разі необхідності для виживання підприємства або в цілях реалізації інвестиційних проектів, які, як очікується, принеситимуть дохід та дозволять з часом відновити порушене співвідношення;

5) мінімізація загальних витрат на обслуговування боргових зобов'язань. Робота в цьому напрямі має зводитися до оптимізації портфеля боргових зобов'язань як за обсягом, так і в розрізі часу, до пошуку можливостей рефінансування зобов'язань у разі виникнення такої необхідності;

6) пошук та використання вигідних джерел залучення позикових коштів. Дана задача повинна зводитись не лише до пошуку джерел позикових коштів

з прийнятними умовами їх залучення в момент виникнення такої необхідності, а й вести систематичний моніторинг умов залучення таких коштів, формувати історію взаємовигідного співробітництва з кредиторами, створювати позитивний імідж серед наявних та потенційних контрагентів. У такому випадку підприємство матиме підстави сподіватися на отримання більш вигідних умов залучення коштів.

Висновки. Таким чином, управління платоспроможністю підприємства являє собою систему принципів та заходів з розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів та активів, їх формування та розподілу, яка б дозволяла підприємству своєчасно та повністю погасити свої боргові зобов'язання та забезпечити функціонування і подальший розвиток фінансово-господарської діяльності підприємства.

Розроблені етапи системи управління грошовими потоками дозволяють підвищити ступінь фінансової та виробничої гнучкості підприємства та покращити оперативне управління з точки зору збалансованості надходжень і видатків грошових коштів; підвищити обсяги продажу та оптимізації затрат за рахунок більших можливостей маневрування ресурсами компанії; підвищити ефективність управління борговими зобов'язаннями та вартістю їх обслуговування; створити надійну базу оцінки ефективності роботи кожного підрозділу компанії; підвищити ліквідність і платоспроможність підприємства.

Список літератури: 1. *Охтень А. А.* Концепция управления платежеспособностью предприятий / А. А. Охтень, О. А. Легченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Т. 3, № 4. – С. 15-19. 2. *Іванов В. К.* Тактичні напрями забезпечення платоспроможності підприємства / В. К. Іванов // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 1. – С. 79-81. 3. *Жилінська Л. О.* Реалізація методичних підходів до управління платоспроможністю підприємств / Л. О. Жилінська // Наука й економіка. – 2011. – № 1 (21). – С. 126-130. 4. *Духновська Л. М.* Підходи до управління грошовими коштами суб'єктів господарювання / Л. М. Духновська // Наукові праці НУХТ. – 2009. – № 32. – С. 115-118.

Bibliography (transliterated): 1. *Okhten' A. A.* *Koncepciya upravleniya platezhesposobnost'yu predpriyatiy* And. And. Okhten', O. A. Legchenko Announcer of the Khmel'nickogo national university. – 2009. – Т. 3 № 4. – P. 15-19. 2. *Ivanov V. K.* Taktichni is directions of providing of solvency of enterprise V. K. Ivanov Announcer of economic science of Ukraine. – 2013. – № 1. – P. 79-81. 3. *Zhilinska L. O.* Realizaciya methodical going near the management of enterprises solvency L. O. Zhilinska Science and economy. – 2011. – № 1 (21). – P. 126 – 130. 4. *Dukhnovska L. M.* Pidkhodi to the management of subjects of menage a money L. M. Dukhnovska Scientific labours of NUKHT. – 2009. – № 32. – P. 115-118.

Надійшла (received) 11.11.2014